

ט' בסיון, תשע"ט, 12.6.2019

גיליון מס' 663

פרשת בהעלותך

מצפן במדבר – המסע הכפול

מאת הרב עמית קולא, קיבוץ עלומים

פרשת בהעלותך מעלה את מסעם של בני ישראל במדבר להילוך גבוה. אחרי פרשיות רבות של התכוננות, של חנוכה והתארגנות, המחנה מתחיל לנוע, בסדר התנועה שנקבע מראש:

ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל: על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו (ט, יז-יח).

תיאור התנועה של המחנה, על מאות רבבותיו, אנשים, נשים וטף, שבלבו ובראשו ארון ה', מציג לפני הקורא תמונה או סרט כמו דמיוני, בו השכינה סופחת אליה את הקבוצה האנושית הארצית ומכוונת אותה בדרכה.

על רקע זאת, נשמע צליל חורק, בפרשת משה וחובב בן רעואל. משה מבקש לשכנעו, שיצטרף למסע תוך כדי הפעלת לחץ והעמדת פיתויים:

לכה אתנו והטבנו לך פי ה' דבר טוב על ישראל... ויאמר אל נא תעזב אתנו... והנה פי תלך עמנו והנה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך (י, כט-לב).

לאור סרבנותו הראשונה של חובב, בקשתו החוזרת ונשנית של משה נשמעת כדברי תחנונים, לא ראויים, שיש לעמוד על טיבם. הסיבה, שמשה חפץ כל כך בהתלוות חובב למסעם של בני ישראל, מפורשת בדברים הבאים:

וַיֹּאמֶר אֵל נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ פִּי עַל פִּן יְדַעַת חֲנֻתְנוּ בַּמִּדְבָּר וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינִים (י, לא).

אף שהפרשנים חלוקים במשמעותו של המשפט הזה [רש"י, הדורך בדרכם של רבים ממדרשי חז"ל והתרגום, מול רשב"ם והאבן עזרא שנראה כהולכים בדרך הפשט; ועוד], נראה באופן פשוט שצודקים דבריו של רבינו בחיי בהבנת הדברים: "והיית לנו לעינים – להורות לנו הדרך".

חובב שהוא מן המדיינים, הנוודים, אנשי המדבר, הוא אוצר בלום לעם המבקש לחצות את מדבר סיני. הוא יועץ רב ערך למנהיגות המבקשת להוליך את הפוסעים אחריה בדרך בטוחה אל מחוז החפץ. על כן משה, באחריותו המנהיגותית, מפציר ביועץ החכם שיישאר עם ישראל ויכוון דרכם במדבר.

אלא שבפירוש זה יש קושי, אם מתבססים על המידע שיש לנו על מסע בני ישראל ובו פתחנו את דברינו. הלא מסעם של בני ישראל הוא בהשגחת ה' ובהנהגתו: **על פי ה' יחנו בני ישראל ועל פי ה' יסעו**, ומה מקום יש להתערבות אנושית של יועצים חכמים, ביחס לתנועה ולמקום החניה? (וכך גם מקשה רבינו בחיי בעצמו. בפירוש

הכתב והקבלה מכריע, בעקבות קושי זה, ליטות מן הפירוש הפשוט אל החלופה של רש"י וסיעתו). בין חכמי זמנינו יש שהשתמשו ברצועה שהותרה ומבקשים לראות בזה כשל מנהיגותי (נוסף) של משה, שאיננו מאמין כביכול בהבטחת ה' להוליך את ישראל בדרכם המדברית.

להבנתי, שתי הפרשיות של מסע ישראל במדבר – זו הגורסת שהמסע הוא על פי ה' ועל פיו בלבד, וזו שעולה ממנה, שהמסע במדבר מצריך חכמה וניסיון אנושיים, ותפקידו של המנהיג למצות את כל האפשרויות העומדות לרשותו, כדי להוליך בבטחה את צאן מרעיתו – שתי פרשיות אלו הם לב המסר המקראי ביחס לאמונת ההשגחה והאחריות האנושית.

מה שנקרא אצל חוקרי המקרא האחרונים, 'הסיבתיות הכפולה', איננו ענין ספרותי (בלבד) אלא הוראת האמונה המקראית. כדוגמתו של יעקב אבינו, המבטא אמונה מוחלטת בהשגחה, כאילו אין אפשרות של השתדלות אנושית; ועם זאת משתדל ומתאמץ ונוטל על כתפיו אחריות, כאילו אין השגחה אלוקית בעולם – כך פועל משה בהנהגת ישראל. הוא איננו פטור מן ההשתדלות האנושית ומן הדרכים האנושיות, על אף שהוא מובטח מן המקור העליון בהתנהלות המסע בדרכים עליונות על פי ה'. אין במאמציו שום מיעוט אמונה בריבון העולמים. להיפך, הנהגתו היא מימוש של דרכה של האמונה המקראית: אמונה והשתדלות - על אף שלא תמיד ניתן להצדיק רציונלית את קיומם בו זמנית – אמורות לשכון יחדיו בלבו של האדם הישראלי ולכוון את דרכו.

הרב עמית קולא, רב קיבוץ עלומים, מלמד באוניברסיטת בן גוריון, במכינת צהלי ועוד... ובעיקר מרכז את בית המדרש ההלכתי של ארגון 'בית הלל' העוסק בסוגיות הנוגעות למפגשי התורה וההלכה עם מציאות החיים החברתית והאידיאולוגית בישראל, וכן הוציא לאור בשנה האחרונה ספר 'ובית הלל אומרים' המכנס את רוב מסמכי ההלכה שהארגון פרסם בשנים האחרונות.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [subscribe](#) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב [unsubscribe](#) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il